

ואם תאמר, הלוא אין שלישי בחולין?
התשובה היא, מדובר בחולין שנעשו על
טהרת תרומה.

ומדייקת הגמרא מדרבי יהושע:

על טהרת תרומה, אין. על טהרת הקדש, לא
יכול להיות שלישי.

קסבר רבי יהושע: חולין שנעשו על טהרת
הקדש, לית בהו שלישי.

ולכן, אין להעמיד את משנתנו בחולין
שנעשו על טהרת הקדש וכרבי יהושע.

ומקשינן: ולוקמה למשנתנו בחולין שנעשו א-לז
על טהרת תרומה, ורבי יהושע מודה בה!

ומתריצין: לא סלקא דעתך, [אין להעלות על
הדעת] דבר זה, דקתני במשנתנו בשר
שנטמא, דאי בחולין שנעשו על טהרת
תרומה, הרי הכהנים לא נוהגים⁽²⁵⁷⁾ לשמור
בטהרת תרומה רק פירות חולין ששייך בהם
תרומה, כדי שלא יכשלו באכילת תרומה
טמאה בחשבם שהיא חולין, ואילו בשר, מי
איכא בתרומה?!

ומקשינן: אלא מאי [אלא מה] אתה אומר,
שמדובר בחולין שנעשו על טהרת קדשים?
הרי גם אז קשה: חיה בקדשים, מי איכא?
ומי מתפיס חיה בטהרת הקדש!

דתנן במסכת טהרות [ב ב]: רבי אליעזר
אומר:

אדם טהור האוכל אוכל שהוא ראשון
לטומאה, הרי הוא נעשה ראשון לטומאה,
ומה שנגע בו הוא שני.

ואדם טהור האוכל אוכל שני, הרי הוא
שני, ופוסל תרומה.

ואדם טהור האוכל אוכל שלישי, הרי הוא
שלישי, ופוסל קדש.

רבי יהושע אומר: האוכל אוכל ראשון, ובכך
הוא יורד בדרגת הטומאה, ונעשה לשני.

וכן אם אכל מאכל שהוא שני, אף הוא
שני, אך במקרה זה הוא לא יורד בדרגת
הטומאה.

ואם אכל מאכל שהוא שלישי נעשה האדם
האוכל שני לקדש. והקודש שנגע בו נעשה
שלישי, ועושה רביעי. ואין הוא נעשה שני
לתרומה, ולא עושה בה שלישי.

ולקמן בגמרא יבואר מדוע לפעמים האדם
האוכל יורד בדרגת הטומאה מן המאכל,
ולפעמים הוא נשאר בדרגת הטומאה של
המאכל, ולפעמים הוא חמור ממנו.

רבי יהושע מפרש את דבריו: אותו מאכל
טמא שאני עוסק בו הוא חולין.⁽²⁵⁶⁾

257. מלשון רש"י משמע, שאין הלכה שלא ניתן
להתפיס על בשר חולין טהרת תרומה, אלא שלא
עושים דבר זה, ואין לנו לתרץ שהמשנה מדברת
על דבר שלא רגילים לעשות.

וכן נראה מהרמב"ם שלא הביא להלכה שדין
חולין שנעשו על טהרת תרומה נוהג רק בפירות
ולא בבשר.

האוכל כמאכל, והשוו חכמים בין אוכל מאכל
ראשון לאוכל מאכל שני שהיה האוכל כמאכל.
[תוד"ה האוכל].

256. בתרומה טמאה המשנה לא מדברת מפני
שיש איסור לאוכלה ובאיסור המשנה לא עוסקת.
הגר"א על המשנה בטהרות פ"ב מ"ב.

ומתוצינן: **בשר** חיה **בבשר** בהמת קדשים **מיחלף**, וכיון שקורה שמחליפים אותו, הדרך היא לנהוג טהרת הקדש בבשר חיה, אבל **בשר** חולין **בפירי** דתרומה **לא מיחלף**, ואין דרך לשמור בשר בטהרת תרומה.

אמר עולא: חבריא אמרין: משנתנו בחולין שנעשו על טהרת הקדש. והיא דלא כרבי יהושע, הסובר שאין בהם שלישי.

ואנא אמינא [ואני אומר]: אף **רבי יהושע** **היא**, ולא חלק רבי יהושע בחולין שנעשו על טהרת הקדש שיש בהם שלישי, ומה שהזכיר רבי יהושע חולין שנעשו על טהרת תרומה, לא בדוקא אמר אלא **לא מיבעיא קאמר.**

לא מיבעיא [אין צריך לומר] **חולין שנעשו על טהרת קדש, דחמירי יותר מתרומה, (258) דאית בהו שלישי. אלא, אפילו חולין שנעשו על טהרת תרומה, נמי אית בהו שלישי.**

ומבררין: **מאן חבריא** [מי הם חבריו] של עולא, שאמרו שמשנתנו היא דלא כרבי יהושע? ואין לומר שרבי אלעזר שפירש את המשנה בחולין שנעשו על טהרת הקדש הוא זה שאמר שהמשנה אינה כרבי יהושע, שכן רבי אלעזר היה רבו של עולא ולא חבירו (259).

ואמרינן: **רבה בר בר חנה היא, שמקובל בידו משא ומתן בין רבי אליעזר ורבי יהושע**

במחלוקתם בטומאת הגויה. ומתברר מתוך הדברים האלו שרבי יהושע נקט תרומה בדוקא.

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי אהדרי רבי אליעזר ורבי יהושע להדדי, מה טעמו של רבי אליעזר שהוא מחמיר לעשות את האוכל ראשון לראשון, ומדוע רבי יהושע לא קבל טעם זה, ומה טעמיו של רבי יהושע בדיניו, ומדוע לא קבלם רבי אליעזר?

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: בכל מקום שחכמים תקנו דברים, הם תקנו אותם כעין דאורייתא, ובמקום שהתורה אמרה שאדם נטמא על ידי המאכל שאכל מצינו את אוכל המאכל חמור מן האוכל הנאכל, דאילו נבלת עוף טהור כשהוא בחוץ לא מטמא דבר, ואילו האדם האוכל לנבלה זו, הרי הוא טמא, ואף חמור מהנבילה שהוא מטמא בנדים שלו כשהיא נמצאת אבית הבליעה, ואנו החכמים היאך לא נעשה לכל הפחות אוכל כמאכל והאוכל אוכל ראשון לא יהיה ראשון?

ורבי יהושע ענה: מנבלת עוף טהור לא גמרינן דחידוש הוא ויש בו דבר משונה שאין בכל הטומאות, שבכל מקום הטומאה מטמאת בחוץ ולא בבית הסתרים, ונבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה ולא בחוץ.

אלא, אמר רבי יהושע: מצינו שהמאכל

ועיין מקדש דוד סימן מ' אות ב'.

תרומה טמאה כשגופו טהור אין בה אלא איסור עשה [יבמות ע"ג ב].

258. אכילת קדש טמא יש בו איסור לאו שנאמר "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ואכילת

259. כך פירשו תוספות בד"ה מאן.

— יפה אתה אומר, אמנם מה שאתה אומר על האוכל שני שנעשה שני, למה בזה אתה מודה לי?

אמר לו: באוכל שני אני מודה לך, כי מצינו גם בטומאת מגע. שהאוכל השני עושה שני לאוכל על ידי משקין הטופחים עליו, לפי שהמשקים נעשים ראשונים בתקנת חכמים שמשקים הנוגעים בשני נעשים ראשונים כמו שכתוב במשנה המובאת בהמשך הדברים, והאוכל הנוגע בהם נעשה שני. ומאחר שמצינו אף בטומאת מגע שהשני עושה שני לפעמים, יש לנו להחמיר גם באכילה החמורה מהמגע לעשות את האוכל כמו המאכל.

אמר לו רבי אליעזר: והא משקין הנוגעים בשני נמו⁽²⁶³⁾ תחלה הו, דתנן: כל שני לטומאה שהוא הפוסל בתרומה — מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום שפוסל את התרומה שלא החמירו בו חכמים שיטמא משקין מפני שנחלשה טומאתו על ידי הטבילה. [פרה פ"ח מ"ז].

רבי אליעזר דחה את נימוקו של רבי יהושע

חמור מן האוכל, דאילו מאכל מקבל טומאה מאוכל טמא בשיעור כביצה⁽²⁶⁰⁾, ואוכל המאכל שתקנו בו חכמים טומאה, לא טמא והו עך דאכיל כחצי פרס, הרי שהחכמים הראשונים שתקנו טומאת הגויה, לא השוו את שיעור האוכל המטמא טומאת הגויה לשיעור אוכל המטמא טומאת אוכלים דאורייתא⁽²⁶¹⁾. ואנו, היאך נעשה אוכל כמאכל כאשר כל נטמא יורד במדרגת הטומאה?

ורבי אליעזר ענה: חומרת טומאה משיעורין לא גמרינן, לפי שאין השיעורים מראים על חומרא וקולא, אלא טומאת אוכלים בכביצה אנו לומדים ממה שאמרה התורה "מכל האוכל אשר יאכל" משמע שהוא נאכל בבת אחת, ושיעור חכמים שכביצה הוא אוכל הנאכל בבת אחת. אבל בטומאת הגויה אין שייך שיעור זה שהרי לא תקנו שהטומאה תהיה רק באוכל בבת אחת, וראו חכמים לתקן טומאה בשיעור חצי פרס⁽²⁶²⁾.

ועוד שאל רבי אליעזר את רבי יהושע: לדבריך שיש ללמוד טומאה משיעורים, מה שאתה אומר על האוכל ראשון שנעשה שני

תם, שגזרו ב"ח דבר על האוכל כביצה אוכלין טמאים שיטמא.

לדעת רבינו תם צריך לפרש, שרואים מכך שמתחילה כשתקנו טומאת הגויה לא השוו את השיעור לשיעור התורה בטומאת אוכלין, שחכמים לא נתנו טומאה לאוכל כמאכל. [תוד"ה ואוכל].

262. עיין בהערה 253.

263. גירסת התוספות היא "והא משקין תחלה

260. לדעת רש"י, אוכל מקבל טומאה בכל שהוא מהתורה, ושיעור ביצה נאמר לענין זה שאינו מטמא אחרים עד שיהיה בו כביצה, וכן יוצא מדברי רש"י כאן לפי הגהות השיטה מקובצת והב"ח ד"ה אלא מצינו].

ולדעת רבינו תם, מהתורה אף האוכל לא מקבל טומאה אלא בכביצה, ומדרבנן הוא מקבל טומאה בכל שהוא. ועיין רמב"ן שהאריך בנידון זה.

261. עיין בהערה 253 שהבאנו את דעת רבינו

בטענה, שאם יש להשוות את האוכל אוכל שני לאוכל שנעשה שני על ידי משקה, אזי יש להחמיר על האוכל אוכל שני שיהיה כמו המשקה שנעשה לראשון⁽²⁶⁴⁾.

רבי יהושע יענה על טענה זו, שאין ללמוד ממשקה כי חכמים החמירו בו מפני שהוא מסוגל לקבל טומאה יותר מכל דבר המקבל טומאה, שהוא מקבל טומאה מראשון שלא כאדם וכלים שמקבלים טומאה מאב הטומאה בלבד, והוא מקבל טומאה בכלי הכשר שלא כאוכלים. אולם מאוכל שאין בו חומרא מיוחדת יש ללמוד על טומאת הגויה, שכיון שאוכל עושה אוכל לשני אף האוכל מאכל שני נעשה לשני⁽²⁶⁵⁾.

ועוד שאל רבי אליעזר את רבי יהושע: מה שאתה מחמיר שהאוכל שלישי נעשה שני למה, והלוא לכל היותר יש להשוות את האוכל למאכל?

אמר לו רבי יהושע: אף אני מודה שהאוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש שלא

נעשה לשני, לא אמרתי שהאוכל שלישי נעשה לשני אלא בחולין שנעשו על טהרת תרומה, שהזהירות בטהרתה, עדיין בחשש ב-ת2 מומאה היא אצל הקדש, שכן שנינו "בגדי אוכלי תרומה — מדרס לקדש" [משנה חגיגה יח ב]. הרי שאף שטומאת מדרס מטמאת אף חולין, ובודאי שאוכלי תרומה נזהרים ממנה, בכל זאת כיון שהזהירות בקדשים החמורים יותר, גדולה יותר, לגבי קדשים אנו חוששים שבגדי אוכלי התרומה טמאים בטומאת מדרס על ידי שנדה ישבה עליהם. וכן שלישי שנשמר מטומאה אחרת בזהירות של תרומה, אנו חוששים שהוא שני לענין קדש, והאוכל אותו דינו להיות שני כדין אוכל שני לענין קדש⁽²⁶⁶⁾.

מעתה, יש בידינו להסביר בשלש דרכים את דברי רבי יהושע במשנה שאמר "בחולין שנעשו כל טהרת תרומה".

א. רבי יהושע חידש שאפשר להתפיס על חולין דיני טומאה של תרומה אף היא קלה מקדש, וכל שכן שהדברים נאמרו בחולין

נמי הו"ו ולא כגורסתנו שהמילה נמי כתובה לפני המילה תחילה, ויש משמעות להבדל. ועיין בהערה הבאה שהתוספות פירשו את הגמרא באופן אחר מרש"י.

264. כך מפרש רש"י. והתוספות מפרשים שרבי אליעזר אומר שלא מצאנו שהשני עושה שני, כי מה שמצאנו באוכל שנטמא במשקין, זוהי חומרת המשקין ולא חומרת האוכל, ואין ללמוד משם שהאוכל יהיה חמור מהמאכל.

265. מדברי רש"י. והתוספות מביאים גירסא בגמרא "אמר ליה רבי יהושע: שאני משקין דעוללים לקבל טומאה".

תוספות דוחים את הגירסא, כי לשיטתם שבהערה הקודמת כבר אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע שאין ראייה ממשקין ולא ענה לו רבי יהושע דבר במה שאמר "שאני משקין" ועיין בתורת חיים.

266. רש"י כתב, שהתרומה היא בחשש שני לטומאה.

וכתב התוספות יו"ט, שאף היא בחשש ראשון לטומאה, אלא שדי לנו בחשש שהיא שניה כדי להחמיר ולעשות את האוכלה לשני לענין קדש, כי אין הבדל בין אוכל ראשון לאוכל שני לפי רבי יהושע.